

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Prima pars quæsitæ resolvitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

quia nimirum lex non obligat, nisi juxta voluntatem legislatoris, à quo fertur; neque continuat obligationem, nisi perseverante moraliter eadem voluntate: At qui cessante totâ & integrâ ratione propter quam legem tulit, non perseverat moraliter voluntas obligandi: Ergo cessante totâ illâ ratione, lex non amplius obligat. Major patet, Minor probatur, quia legislator non habuit voluntatem obligandi, nisi dependenter ab illa ratione, & propter illam; sive actus alioquin habeat intrinsecam bonitatem, sive non: At cessante ratione motivâ, vel causâ finali propter quam aliquid volumus, desinit illud velle, cum impossibile sit stare actum voluntatis sublatò ejus objectò formali. Ergo cessante totâ & integrâ ratione propter quam legislator legem tulit, & voluit eam obligare, cessat quoque voluntas obligandi.

27. Confirmatur: Si lex præcipiat jejunium semel in hebdomada ad Deum placandum propter aliquam necessitatem publicam, cessante publicâ necessitate cessat obligatio jejunij, quamvis citra illam necessitatem jejunium sit actus virtutis habens bonitatem & honestatem intrinsecam temperantiæ: Ergo quamvis lex præcipiat actum intrinsece bonum, si tamen cessat causâ adequatâ legis, seu tota ratio motiva propter quam fuit lata, cessat ejus obligatio.

28. Dixi cessante causâ adequatâ, quia si lex lata fuit ob plures causas, cessante unâ, modò non cessat alia propter quas lata est, non cessat obligatio legis. Sicut quia lex baptismi lata est non solum ad tollendum originale, sed etiam ad consignandum hominem Christianæ Religionis, eumque à cæteris sectis distinguendum, & reddendum idoneum & capace ad reliqua Sacramenta suscipienda; tamen prima causa cessaret, & peccatum originale per sanctificationem in utero matris esset sublatum, nihilominus adhuc lex baptismi propter alias causas, propter quas lata est, obligaret.

DISPUTATIO XI.

De lege Divina veteri.

Ad questionem 98. D. Thomæ usque ad 106.

Hactenus de lege humana fuisse differimus, nunc agendum nobis est de lege Divina positiva, cujus necessitatem demonstrat S. Thomas supra quæst. 91. art. 4. ubi quatuor assignat rationes, cur lex Divina ultra naturalem & humanam necessaria fuerit.

Primò, inquit, quia per legem dirigitur homo ad actus proprios in ordine ad ultimum finem. Et siquidem homo ordinaretur tantum ad finem qui non excederet proportionem naturalis facultatis hominis, non oporteret quod homo haberet aliquid directivum ex parte rationis supra legem naturalem, & supra legem humanitatis positam, quæ ab ea derivatur.

Sed quia homo ordinatur ad finem beatitudinis æternæ, quæ excedit proportionem naturalis facultatis humanæ; ideo necessarium fuit, ut supra legem naturalem & humanam dirigeretur etiam ad suum finem lege divinitus datâ. Secundò, quia propter incertitudinem humani judicij, præcipue de rebus contingentibus & particularibus, contingit de actibus

humanis diversorum esse diversa judicia, ex quibus etiam diversæ & contrariæ leges procedunt. Ut ergo homo absque omni dubitatione scire possit, quid ei sit agendum, & quid vitandum, necessarium fuit, ut in actibus proprijs dirigeretur per legem divinitus datam, de qua constat quod non potest errare. Tertio, quia de his potest homo legem facere, de quibus potest judicare: judicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus, qui latent, sed solum de exterioribus actibus, qui apparent, & tamen ad perfectionem virtutis requiritur, ut in utrisque actibus homo rectus existat; & ideo lex humana non potuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus, sed necessarium fuit quod ad hoc superveniret lex Divina. Quarto quia lex humana non potest omnia, quæ malè fiunt, punire, vel prohibere, quia dum auferre vellet omnia mala, sequeretur quod etiam multa bona tollerentur, & impediretur utilitas boni communis, quod est necessarium ad conversationem humanam: ut ergo nullum malum improbitum & impunitum remaneat, necessarium fuit supervenire legem divinam, per quam omnia peccata prohibentur.

Licet verò lex divina variè dividi possit, communis tamen ejus divisio est in veterem, quæ à tempore Moysis usque ad Christi passionem & mortem inter Israelitas viguit; & novam, quæ à Christo data & instituta usque ad consummationem sæculi perseverabit. De utraque sigillatim & breviter differendum, & primò de lege veteri, quæ legis novæ & Evangelicæ typus & figura fuit, Undè hæc

ARTICULUS I.

Virum lex vetus, bona, utilis, ac perfecta fuerit?

S. I.

Prima pars quæstionis resolvitur.

Augustinus cap. 1. & 46. libri de hæresibus refert Manichæos & Marcionistas, cum duo summa principia invenissent, unum bonorum, alterum vero malorum, credidisse legem veterem malam esse, & à malo principio conditam; novam verò à bono profectam, subindeque optimam ac perfectam. Ut hic error resellatur, & veritas Catholica stabiliatur:

Dico primò, legem veterem fuisse bonam, & sanctam.

Probat, quia Deus fuit legis illius Author, ut ostendemus articulo sequenti: Ergo non potuit esse nisi bona & sancta, sicut ipse bonus & sanctus est. Undè Apostolus ad Romanos, 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum.* Ubi mandatum legis Mosaicæ dicitur sanctum propter præcepta ceremonialia; justum propter judicialia; bonum propter moralia, ut notat D. Thomas hic qu. 99. art. 4. Conclusio magis patebit solutione objectionum, & explicatione locorum Scripturæ, quibus legem illam malam fuisse insinuat videntur.

Obicitur ergo primò: Ezechielis 20. dicitur: *Dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent:* Sed lex non dicitur bona, nisi propter

pter bonitatem præceptorum quæ continet : A
Ergo lex vetus non fuit bona.

3. Respondet S. Thomas hic art. 1. ad 1. quod Dominus loquitur ibi de præceptis ceremonialibus, quæ quidem dicuntur non bona, quia gratiam non conferrebant, per quam homines à peccato mundarentur, cum tamen per huiusmodi se peccatores ostenderent, unde signanter dicitur *Et iudicia in quibus non vivent, id est per quæ vitam gratiæ obtinere non possunt.*

4. Secundo responderi potest, per illa præcepta non bona Ezechiel. 20. non intelligi legem Moisaicam, sed præcepta hominum non bona, & iudicia iniqua, & superstitiones ab illis introductas : quæ omnia Deus dicitur dedisse, id est dari permisisse, in pœnam transgressionum legis suæ. Hunc enim esse verum istius loci sensum, patet ex præcedenti versu 10. & 11. ubi Deus sic loquitur : *Ejeci ergo eos de terra Ægypti, & eduxi eos in desertum. Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ faciens homo vivet in eis. Insuper & sabbatha mea dedi eis, &c. Ubi per sabbatha intelligit præcepta ceremonialia, & per iudicia, præcepta judicialia. Tum addit versu 3. Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulaverunt, & iudicia mea proceperunt, quæ faciens homo vivet in eis ; & sabbatha mea violaverunt vehementer, &c. Ac denique subiungit versu 25. & 26. se in pœnam harum transgressionum dedisse eis, id est, permisisse dari, præcepta non bona, &c. alia scilicet à præcedentibus, neque à Deo, sed ab hominibus imposita, Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non vivent, &c.*

5. Objicitur secundò : Ad bonitatem legis pertinet, ut communi saluti proficiat : Sed lex vetus non fuit salutifera, sed magis mortifera, & nociva ; dicit enim Apostolus ad Romanos 7. *Sine lege peccatum mortuum erat, ego autem vivebam sine lege aliquando ; sed cum venisset mandatum, peccatum revixit, ego autem mortuus sum.* Et 2. ad Corinth. 3. *Littera occidit, Spiritus autem vivificat, ubi nomine litteræ legem intelligit. Item ad Roman. 7. dicitur : Lex subintravit, ut abundaret delictum : Ergo lex vetus non fuit bona.*

6. Respondeo cum S. Thoma hic art. 1. ad 2. quod lex dicitur occidisse, non quidem effective, sed occasionaliter ex sua imperfectione, in quantum scilicet gratiam non conferbat, per quam homines implere possent quod mandabat, vel vitare quod vetabat, & sic occasio ista non erat data, sed sumpta ab hominibus ; unde & Apostolus, ibidem dicit : *Occasione accepta peccatum per mandatum seduxit me, & per illud occidit.* Ex hac etiam ratione dicitur, quod lex subintravit, ut abundaret delictum, ut ly ut teneatur consequitur, non casualiter, in quantum scilicet homines accipientes occasionem à lege, abundantius peccaverunt ; tum quia gravius fuit peccatum post legis prohibitionem ; tum etiam quia concupiscentia crevit, magis enim concupiscentiam quod nobis prohibetur.

7. Similia docent sancti Patres : Augustinus enim de spiritu & littera cap. 4. quærens cur lex vetus dicatur à Paulo occidere ? Respondet, legem dici occidere, quod Spiritus vitam, id est gratiam, vi suâ largiri nequiret, & concupiscentiam prohibendo auget. *Doctrina* (inquit) *quæ mandatum accipimus, littera est occidens, nisi ad sit vivificans spiritus, ubi sanctus non adjuvat. Spiritus, inspirans pro concupiscentia mala, concupiscentiam bonam, id est charitatem. Lex illa, quamvis bona, auget prohibendo desiderium malum sicut aqua*

Tom. III.

impetus vehementior sit obice opposito ; nescio enim, quomodo hoc ipsum quod concupiscitur, sit jucundius, cum vetatur. Et Chrysostomus homil. 12. in epist. ad Romanos : *Cum quidpiam concupiscimus, deinde prohibemur, concupiscentiæ flamma magis attollitur.* Subdit ibidem, hanc concupiscentiæ irritationem, non esse vitandam vitio legi, sed homini, *Lex* (inquit) *prohibuit, ut te ab eo abducas, peccatum vero, id est sequestris tua, & mens mala, bono in contrarium usæ est ; verum non id medici crimen, sed egroti, qui quod accepit medicamentum, eo non egrotare usus est ; non enim ob id legem Deus dedit, ut concupiscentiam accenderet, sed ut resisteret, &c.*

8. Objicitur tertio : Ad Hebræos 8. dicitur veteris testamenti culpa non vacasse : *Si prius (testamentum) culpa vacasset, non utique secundi locus inquireretur : Ergo ex Apostolo lex vetus mala fuit & culpabilis.*

9. Respondeo primò, culpam eo loco non sumi pro peccato, sed pro imperfectione, defectu, & infirmitate, ideoque quando Apostolus dixit, prius testamentum culpa non vacasse, tantum voluit ipsum testamentum imperfectum fuisse, & habuisse aliquem defectum, eo quod gratiam non conferret, ad perfectum non adduceret, & ad æternam salutem immediate suos observatores non eveheret.

10. Respondeo secundò, si nomen culpæ pro reatu peccati sumatur, sensus Apostoli est, si vetus testamentum culpa vacasset, id est inculpabiles fecisset observatores suos, nunquam secundo locus relinqueretur, ut exponunt Ambrosius, & D. Thomas ibidem, & Chrysostomus homil. 14. in Epist. ad Hebræos. Itaque non dicit Apostolus, legem veterem non vacasse culpam in seipsa, sed non vacasse culpam in suis subditis qui eam sepe transgrediebantur, quibusve gratiam vi suâ non dabat ad non transgrediendum, neque culpam transgressionis abolebat vi suâ, & ex propriis. Propter quod etiam cap. 7. ejusdem epistolæ ad Hebræos, ait Paulus ; veteris illud mandatum, propter infirmitatem ejus & inutilitatem, id est inefficaciam, reprobatum fuisse.

11. Objicitur quarto : Lex ut sit iusta & bona, debet esse possibilis ad observandum, & secundum naturam, & secundum humanam consuetudinem, ut supra ex Isidoro vidimus : Sed hoc non habuit lex vetus, ut constat ex illo Petri Act. 15. *Quid tentatis imponere iugum super cervicem discipulorum, quod neque nos, neque Patres nostri portare potuimus ? Ergo lex vetus non fuit iusta & bona.*

12. Respondeo, concessâ Majori, negando Minorem, lex enim Moisaica fuit quidem difficilis, non tamen impossibilis ; Dei enim gratia Judæis non defuit, quæ illam adimplere possent, tamen gratiam non daret lex ex propriis, sed ex meritis Christi venturi conferret. Erat autem difficilis, si conferatur cum lege Evangelicâ, quæ est facilior ; quia nimirum lex Moisaica data fuit Judæis, qui erant in statu servorum ; lex Evangelica data est Christianis, qui sunt in statu filiorum : servorum autem, conditio difficilior est quam filiorum.

13. Objicitur quinto : Lex illa mala est, quæ præcipit aut permittit aliqua mala, & à recta ratione aliena : Sed talis erat lex vetus, præcipiebat enim vel saltem permittiebat. *Levit. 19. odium inimicorum ; unde Christus Marth. 5. dicebat Discipulis suis : Audistis quia dictum est : Diliges proximum tuum, & odia habebis inimicum tuum :*

CCCC tuum :

suum: Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros. Item Deuteron. 21. permittitur uxorum pluralitas, his verbis: Si habuerit homo plures uxores, &c. & cap. 23. permittitur usura circa alienigenas, & libellus repudii cap. 24. Quæ omnia repugnant lege naturali & rectæ rationi, ideòque fuerunt per Christum sublata.

14. Respondeo, concessâ Majori, negando Minorem; abundantia enim rerum temporalium, falsò supponi odium inimicorum, præcipi Levitici 19. Ibi enim sic dicitur: Non quæres ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. Ad id verò quod dicitur Matth. 5. varii varia respondens. Quidam enim affirmant, licitum fuisse apud Judæos odio prosequi inimicos legales, ut Hethæos, Amorrhæos, Philistinos, & reliquos, cum quibus nunquam ex lege pacisci poterant, non tamen privatos & particulares. Alii docent, hæc verba fuisse permissiva: quatenus Judæis aliqua, quæ cum lege naturæ pugnant, ad dicitur cordis permitterentur. Alii probabilius dicunt, hæc verba Matth. 5. *Audistis quia dictum est antiquis, &c.* tantum arguere interpretationem quorundam Rabinorum deductam ex iis Scripturæ locis, in quibus habetur: *Diliges amicum tuum*, ex quo per falsam illationem à contrariis inferebant: *Ergo odio habendus est inimicus*. In hac autem illatione fallerentur, tum quia vox Hebraica, *לרעה* *Lereacha*, quæ habetur Levit. 19. vers. 18. significat sodalem, familiaritatem, socium; unde notat Mercerus in Thesaurio Pagnini, quod in novo Testamento vertitur *proximus*, qui alteri scilicet animo conjunctus est. Igitur non præcisè amicum significat, sed quemcumque proximum; quilibet autem homo, sive amicus, sive inimicus, propter naturæ communitatem; est noster proximus. Tum etiam, quia cum odium inimici sit intrinsecè malum, prægnatque cum illo legis naturæ principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, & lex naturalis per legem à Moyse scriptam non esset abrogata, eorum Rabinorum illatio & interpretatio non poterat non esse falsâ, & à vero Scripturæ sensu penitus aliena.

Ad secundam probationem dicendâ, Deum in veteri lege dispensasse cum Judæis, ut plures haberent uxores, & ut per libellum repudii possent uxores dimittere, & alia. Lucere. De quo fusi in Tractatu de matrimonio disp. 1. & 5.

Ad tertiam respondent aliqui, Deum tanquam supremum Dominum omnium bonorum dedisse Israelitis jus accipiendi aliquid supra sortem ab alienigenis, subindeque Judæos fœnerando nullam commisisse injulitiam. Sed melius respondetur cum D. Thoma 2. 2. quæst. 78. art. 1. ad 2. usuram erga alienigenas non fuisse approbatam, aut permissam in veteri lege, sed tantum impune toleratam pro foro externo & non interno; quemadmodum in Republica minora mala, ad vitanda majora, interdum impune à Principibus & Magistratibus tolerantur.

15. Objicitur sextò: Lex vetus bonorum temporalium abundantiam Judæis promittebat, ut constat ex illo Deuteron. 28. *Si mandata mea observaveris, benedictus eris in agro, in civitate egrediens & ingrediens*: Sed rerum temporalium abundantia, periculosa & nociva est ut plurimum; qui enim primi sunt in divitiis, sæpe in vitiis, ut inquit Salvianus de providentia. Cui consonat illud Poëta:

Egrediuntur opes intricamenta malorum.

Unde ab ea abhorruit Salomon, cum petit à Domino, *Divitias neque paupertatem dederis mihi*: Ergo lex vetus mala & nociva observatoribus suis promittebat & conferebat, subindeque bona non erat.

Respondeo concessâ Majori, negando Minorem; abundantia enim rerum temporalium, falsum nociva est, quando in divitiis tanquam in ultimo fine conquiescimus; sed si iis cum moderatione utamur, & cor ab illis abstrahamus, earum abundantia ad salutem utilis esse potest. Unde Augustinus de divitiis loquens, sic ait: *Si fuerint supra nos, demergent nos; si fuerint infra nos, extolent nos.*

§. II.

Statuitur secunda conclusio, & legis veteris utilitas declaratur.

Dico secundò, legem veterem non solum fuisse bonam, sed etiam utilem.

Probatur conclusio exponendo varias legis hujus utilitates. Prima est, quod per eam cognoscebant homines se esse peccatores, juxta illud Apostoli ad Romanos 3. *Per legem cognitio peccati*, & cap. 7. *Peccatum non cognovi nisi per legem*: Hæc autem cognitio non potuit non esse illis valde utilis & proficua; sicut enim via ad recuperandam sanitatem, est cognitio suæ infirmitatis; ita via ad gratiam justificantem, est cognitio sui peccati.

Hinc oritur secunda utilitas legis, cum enim viderent Judæi se esse peccatores, & indigere Christo Redemptore, ceperunt eum summo desiderio expectare, ut patet ex illo Psalmi 145. *Domine, inclina cælos tuos & descende*. Isaïæ 64. *Vtinam dirumperes cælos, & descenderes*. Et iterum: *Rorate cæli desuper, & nubes pluant justum*. Et Cantic. 1. *Osculetur me osculo oris sui*. In quæ verba, in persona Israelitarum, præclare ait Doctor mellifluus: *Non loquatur mihi Moyses, siquidem imperitoria lingua factus est mihi: Terrensus nescit loqui, quia puer est; Isaïæ labia immunda sunt; omnes Prophetae elingues sunt: ipse ipse, quem loquuntur, osculetur me osculo oris sui*. Hanc utilitatem brevissime complexus est D. Augustinus lib. de spiritu & littera, cap. 19. cum ait: *Lex data est, ut gratia quaeretur; gratia data est, ut lex impleteretur.*

Tertia utilitas est, quod Judæi per legem Mosaicam, non tantum cognoscebant se esse peccatores, & indigere gratiâ Christi, ut jam dictum est, sed etiam paratim disponebantur & erudiebantur ad altiore Christi doctrinam suscipiendam, unde ad Galatas 3. *Lex Pedagoga noster fuit in Christo*. Præsertim verò, quia talis lex proponebat illis umbras, figuras, involucra, sub quibus Christus promittebatur. Proponebat, inquam, cruentum animalium sacrificia, ut inde allurgerent ad investigandum cruentum sacrificium in cruce. Proponebat Circumcisionem, figuram Baptismi; purificationes, figuram penitentiae; Agnum paschalem, figuram Eucharistiae; anem serpentem, figuram Christi in cruce pendentis, & sic de cæteris.

Quarta utilitas, Lex Mosaiica metu acerbitate marum penarum Israelitis in officio continebat, & à peccato deterrebat; sicque rigore suo valde proderat illis, præsertim cum propter suam ruditiem & feritatem aliter in officio contineri non possent. Unde Hieronymus ad illud